

fantázián. Egyetemi könyvtárak egy csoportja automatizálási kísérletet végzett. Miután megállapították, hogy egy könyv megrendelésétől katalogizálásáig átlag 502 nap telik el, *deus ex machina*-ként fordultak a számítógéphez. Bár a szakértők a munkaszervezet fejlesztését javasolták, ezzel mit sem törődve olyan kísérletbe fogtak, amely három év alatt tökéletes kudarcnak bizonyult és kimúlt.

A kudarc okai itt is nagyjából azok voltak, amelyekre más előadók is utaltak: bürokrácia, nem megfelelő képzettség és ellenőrzés, az adatfeldolgozás szervezetlenségei, a költség- és időszükséglet alábecslése. *A legsúlyosabb hiba azonban az a leegyszerűsítő szemlélet volt, amely szerint a manuális rendszer elégtelenségeit egycsapásra kiküszöböli egy bonyolultabb technológia. A számítástechnika alkalmazásának kudarcjai a jövőben is elsősorban ezért következhetnek be.*

/SMITH, L. C.: Problems and failures in library automation. = Bulletin of the American Society for Information Science, 4. köt. 5. sz. 1978. p. 29–31./

(Sárdy Péter)

A bibliográfiai munka automatizálásának távlatai a Szovjetunióban

A bibliográfiai iránti igény – az információrobbanás, illetve az egyre újabb dokumentumtípusok megjelenése következtében – nőttön nő; mind sürgetőbb kíváncsi a bibliográfiai szolgáltatások gyorsaságának fokozása és differenciálódásuk. Az elvárásoknak nem lehet másként eleget tenni, mint a legkorszerűbb számítástechnikával.

Mivel ehhez a műszaki feltételek nagyrészt már adottak, minél előbb meg kell teremteni a szellemi és szervezeti előfeltételeket is. Létre kell hozni az állami automatizált bibliográfiai rendszert (*Goszudarsztvennaja avtomatizirovannaja bibliograficseskaja szisztéma, GABSZ*). A hasonló szükségletek alapján megtervezett és már bizonyos részeredményeket is felmutatni tudó világméretű és nemzetközi vállalkozások – az *UBC (Universal Bibliographic Control = Egyetemes Bibliográfiai Számbavétel)*, az *UNISIST (World Information System for Science and Technology = Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer)*, az *ICIREPAT (International Cooperation in Information Retrieval Among Patent Offices = Szabadalmi Hivatalok Nemzetközi Információkereső Együttműködése)* és az *NTMIR* még külön is sürgetik a Szovjetunió ilyen vonatkozású felzárkózását.

A Szovjetunióban is szép számmal vannak már automatizált bibliográfiai információs rendszerek. Így pl.: a

periodikumok regisztrálásának automatizált szolgálata (*Avtomatizirovannaja szluzsba registracii periodicseszkih izdanij, ASZRPI*), a tudományos–műszaki kutatási beszámolók automatizált rendszere (*Avtomatizirovannaja szisztéma informacii po nauke i tehnikе v oblaszti nepublikuemih dokumentov, ASZINIT*), az ipari katalógusok automatizált rendszere stb.

Az Össz-szövetségi Könyvkamarában kidolgozás alatt áll a szovjet kiadványok gyűjtését, feldolgozását, tárolását és keresését biztosítani hivatott automatizált információs rendszer (*Avtomatizirovannaja szisztéma szbora, obrabotki, hranenija, poiszka i vudacsi informacii ob otecsestvennüh izdanijah – ASZOI-bibliografija*). Ez először csak a könyvekre és a brosúrákra terjed ki, majd fokozatosan a többi kiadványfajtára.

A Lenin Könyvtár új beszerzéseinek feldolgozását kívánja gépesíteni. Közismert az *ASZSZISZTENT* rendszer nagyszabású koncepciója (bővebben ld. *TMT*, 26. köt. 3. sz. 1979. p. 103–106.).

Egy azonban bizonyos: ha az eddigi törekvéseket a közeljövőben nem sikerül összefogni, az automatizált bibliográfiai rendszer álom marad. Egyelőre megoldatlan a retrospektív keresés, nincs biztosítva a bibliográfiai források tárolása és a róluk való tájékoztatás, közkeletű a többszöri feldolgozás.

Az összefogás rendkívül bonyolult, hiszen feltételezi az inputok, a rendszerben végbemenő folyamatok és az outputok szabályozását. Az automatizált bibliográfiai rendszert nem lehet másként elképzelni, mint a különféle funkciójú, különféle felügyeletű és különböző fejlettségű bibliográfiai rendszerek föderációját. Funkcionális szempontból a rendszernek négy alrendszerre kellene tagolódnia, úm. az *analitikus–szintetikus feldolgozás, a tárolás (a bibliográfiai információ archivuma), a szolgáltatás, végül az irányítás és fejlesztés alrendszerére*. Ez utóbbi keretében működnek a bibliográfiai források országos automatizált adatbankja (*Goszudarsztvennünj avtomatizirovannünj bank bibliograficseszkih isztocsnikov, GABBI*).

Az irányítási és fejlesztési alrendszert és az adatbankot „intézményesíteni” kellene, azaz létre kellene hozni a bibliográfiai bibliográfiájának össz-szövetségi központját (*Vszeszojuznünj centr bibliografii bibliografii*), mint bibliográfiai szolgáltatási, szervezési és kutató központot.

Csakis ily módon lehetne felszámolni napjaink bibliográfiai válságát, biztossá és gazdaságossá tenni a bibliográfiai szolgáltatásokat.

Mindez szükségképpen súlyos problémák elé állítja a bibliográfia elméletét. Eddig a bibliográfia papír-dokumentumokkal dolgozott. Most megnyílt a lehetőség a bibliográfiai információk nem papíron való tárolására, illetve a használó és a bibliográfiai információtárak közötti „nem dokumentális dialógusra”. Ez azonban nem változtatja meg a bibliográfiai munka lényegét. Az

automatizált bibliográfiai rendszerek megjelenése nem húzza ki a talajt a bibliográfusok lába alól. Ellenkezőleg: hatékonyabbá teszi tevékenységüket.

/SZOKOLOV, A. V.: Problemü i perspektivü avtomatizacii bibliograficeszkih proceszov v SZSZSZR. = Szovetszkaja Bibliografija, 1978. 6. sz. p. 27–36./

(Futala Tibor)

Az elektronikus információcsere várható távlati befolyása a tájékoztatástudományra

A tájékoztatástudományi szakemberek számára összeállított előrejelzés az elektronikus információcsere általános trendje alapján levont logikus következtetésekből áll és öt feltevéstől indul ki.

Első feltevés. A számítástechnika egyre gyorsabb, olcsóbb és kisebb berendezéseket állít elő. Tíz év múlva a házi számítógépek vagy terminálok *olyan elterjedtek lesznek az egyes háztartásokban, akár a rádió.* Az elektronikus információcsere gazdag anyaggal, olcsó áron könnyen hozzáférhető lesz bárki számára.

Második feltevés. Az emberi munkaerő, az energia és az anyag ára tovább emelkedik. A kommunikációs eszközökkel létesített kapcsolatok mai formái (telefon, posta) luxusszámba mennek. A szakemberek különböző információcsere kapcsolataik létesítésére az *olcsóbb elektronikus megoldást fogják választani.*

Harmadik feltevés. Rövid időn belül még a kisebb adatbankok is átállnak az elektronikára. Az egyes szakterületek – pl. a közgazdaság – azonban csak *akkor alkalmazzák majd az elektronikus információcsere, ha az hatékonyan bizonyul.* Amennyiben nem felel meg az igényeknek, a rendszer tökéletesítését nyilvánvalóan a tájékoztatási szakemberektől fogják várni. Hosszútávú előrejelzés szerint a tájékoztatási szakemberek bevonása a különböző szakterületek információcserejébe bekövetkezik, még mielőtt a szakemberek erre kellően felkészültek volna.

Negyedik feltevés. Nemcsak a bibliográfiai, hanem az adatinformációk *számítógéppel megközelíthető mennyisége is hatalmas mértékben megnő.* Az adatbankok on-line hozzáférhetősége következtében nő az ezzel kapcsolatos empirikus kutatások jelentősége, vagyis e téren is újabb feladatok várnak a tájékoztatási szakemberekre.

Ötödik feltevés. Az emberi és szervezési tényező jelentősége tovább nő. Az elméletek és kísérletek elsősorban a tudomány mozgató erejére és alkalmazására irányulnak és a tervezés és irányítás szervezési problémáihoz kapcsolódnak. Míg a tájékoztatási szakemberek ma

még az információk munka szűkebb területéhez állnak közel, *hatáskörük a jövőben számos rokon területhez – pszichológiához, szociológiához, politikához, ügyvezetéshez stb. – kapcsolódva mélyül és szélesedik.*

Az on-line irodalomkutatás és szelektív információszolgáltatás fejlődése és közvetlen hozzáférhetősége mellett az elektronikus információcsere révén igen *jelentőssé válik a visszacsatolás lehetősége* nem csupán az információszolgáltatásokban, hanem például a tömegkommunikációs eszközök terén és a filmiparban is. Az elektronikus információcsere döntő szerephez jut többek között a közgazdaságban, az oktatásban, a könyvtárügyben, nem is szólva a távközlésben és számítógépiparban jelentkező közvetlen hatékonyságáról.

A sok szakterületet befolyásoló *technológia azonban maga is változik*, a 80-as évek elektronikus információcsereje a maival kevés hasonlóságot mutat. Az új lehetőségek sokrétűsége talán az eddiginél is zavaróbb útvesztőt jelent majd a felhasználó számára. A kiutat ismét csak a tájékoztatási szakembereknek kell megtalálniuk.

Az új gyakorlat megteremtí a maga tudományos alapjait, és új fogalmakat vagy *nagyobb változásokat hoz a tájékoztatástudomány jelenlegi fogalmkörébe.* Más jelentést kaphat a közösség mai fogalma is, az információcsere résztvevői többértű kapcsolatba kerülhetnek egymással. Változik az ember–gép kapcsolat is. A tájékoztatási szakembernek az adat–ember–gép komplex rendszerén kell úrrá lennie.

A 2000 körüli elektronikus információcsere feltehetően elősegíti komplex feladatok megoldását, amihez a mai lehetőségeket meghaladó együttműködésre, közös tevékenységre van szükség. A tájékoztatástudomány feladata lesz, hogy az ehhez szükséges és a kooperációs adatbankok és hálózatok segítségével rendelkezésre álló *közös szellemi érték fogalmát, mozgatóerejét, valamint hatékony felhasználásának feltételeit felderítse.*

KOCHEN, M.: Long-term implications of electronic information exchanges for information science = Bulletin of the American Society for Information Science, 4. köt. 5. sz. 1978. p. 22–23./

(Dezső Zsigmondné)

A Viewdata rendszer ismertetés és bibliográfia

Az Egyesült Királyságban az első televíziós szöveges információszolgáltatás (teletext-típusú rendszer), a *BBC Ceefax* elnevezésű rendszere 1974-ben indult. Azóta a távközlési technika sokat fejlődött, és közel van az az idő, amikor pl. bárki percek alatt egy áruházi katalógusból kiválaszthat és megrendelhet egy háztartási gépet vagy lefoglalhat egy nyári utazást képernyőn keresztül.